

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Махиня Наталія Володимирівна
кандидат педагогічних наук, доцент
Черкаський державний технологічний університет

Стаття розглядає та аналізує особливості системи освіти дорослих у країнах Європейського Союзу. Автор окреслює загальні риси й тенденції розвитку навчання дорослого населення у європейських країнах. Особлива увага приділяється причинам виникнення необхідності освіти упродовж життя та труднощам на шляху до реалізації основних шляхів отримання формальної та неформальної освіти.

Ключові слова: освіта дорослих, навчання дорослих, навчання упродовж життя, формальна освіта, неформальна освіта.

Із урахуванням інтересів і вікових особливостей дорослих у кожній країні складається та функціонує власна система освіти дорослих – система спеціалізованих установ загальної й професійної освіти, культурно-освітніх, дозвільних установ тощо. Освіта дорослих є соціальним інститутом, що породжує процес перетворення наявного в суспільстві соціально-культурного досвіду в надбання всіх його членів і як наслідок – забезпечує постійне збагачення особистісного потенціалу.

Проблема освіти дорослих є предметом вивчення відомих українських учених. Неперервну освіту розглядають І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Семиченко, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, М. Солдатенко. Формуванню самостійності присвячені наукові дослідження І. Зязюна, В. Козакова, Л. Сігаєвої. Інтелектуальний та професійний розвиток особистості вивчають С. Сисоєва, О. Романовський; якість і технологізацію освіти – Н. Борисова, С. Гончаренко, Е. Лузік, Н. Ничкало; особистісно орієнтований підхід – І. Бех, В. Рибалка, В. Семиченко, С. Сисоєва, О. Пехота, М. Чобітько та інші.

Пошук Україною власної моделі розвитку національної політики в сфері освіти дорослих, розробка та впровадження Концепції освіти дорослих, ефективна діяльність різноманітних інституцій у галузі потребує усвідомлення наявних проблем у контексті загальноєвропейської парадигми. Постає необхідність аналізу міжнародних нормативно-правових документів; створення та укріплення власної нормативної бази впровадження стратегічних завдань ефективної національної системи освіти дорослих; системного та детального аналізу теоретичних засад розвитку та практичного досвіду освіти дорослих у розвинених країнах західної Європи; виявлення тенденцій розвитку сучасної методології освіти дорослих та розроблення критеріїв адаптації практики європейських систем освіти дорослих до вітчизняного досвіду.

Терміни, пов'язані з освітою дорослих, різняться визначеннями залежно від регіону їх застосування. На загальноєвропейському рівні важливо знайти визначення, яке враховувало б усі національні особливості й одночасно було б достатньо окресленим для можливості ведення міжкультурного діалогу [2].

Визначаючи власне термін «освіта дорослих», Європейська комісія з неперервної освіти позиціонує її як будь-яку навчальну діяльність протягом життя людини задля покращення знань та навичок із особистою, соціальною та професійною метою. Таким чином, освіта дорослих включає будь-яку освіту та допоміжне навчання для молоді та дорослого населення, формальну, поза-формальну або неформальну. Тобто цей термін має відношення до будь-якого набуття знань, не пов'язаного із шкільною, університетською освітою та з початковим професійним навчанням. Відстрочене здобуття шкільного атестата, аспірантура та професійні курси без відриву від виробництва вважають граничними областями.

Особливо важливе наразі визнання неформальної та поза-формальної освіти дорослих, адже саме вона довела на практиці свою неабияку ефективність та необхідність для багатьох соціально обділених верств населення.

Багата історія освіти дорослих у Європі варіюється значною мірою в залежності від регіону й наявних освітніх можливостей. Її вплив та значення лише зростають, починаючи з 90-х років минулого століття. Без сумніву, навчання дорослого населення є життєво необхідним для європейської соціальної моделі та для розбудови потужної Європи, конкурентоспроможної в сучасному глобалістичному суспільстві.

Освіта дорослого населення має значне історичне підґрунтя та законодавчий супровід, що є характерним і специфічним для окремих країн регіону. Зміна демографічної ситуації, особливо старіння, міграція в країнах Євросоюзу – ставлять перед освітою дорослих нові вимоги на державному та загальноєвропейському рівнях. Освіта дорослих має адаптуватися для задоволення потреб, що постають перед суспільством. Процеси міграції в країнах Європейського Союзу вимагають набуття все нових навичок та знань. Країни, що приймають емігрантів, мають надавати новим мешканцям можливості для здобуття міжкультурної освіти.

Зміни, що відбуваються в житті немолодих людей, також потребують набуття ними нових знань як для підтримки їхньої професійної діяльності, так і для можливостей якнайдовшого активного громадського життя у пенсійний період. Активне соціальне життя все частіше розглядають як обов'язкову складову підтримки демократичних цінностей, і освіта дорослих у європейській соціальній моделі покликана його стимулювати.

Варто підкреслити, що залучення дорослого населення в систему неперервної освіти є вкрай неоднорідним. Так, регіони, що найбільше її потребують, зазвичай демонструють найнижчі показники. Тому основним завданням освітян та урядів європейських країн є винайдення стимулів та мотивацій для якнайширшого залучення дорослого населення в систему неперервної освіти. Це вимагає переходу від панівної економічної моделі пропозиції до моделі попиту, урізноманітнення підходів до задоволення особистісних та колективних потреб та збільшення державної підтримки розвитку місцевих можливостей для здобуття освіти дорослим населенням.

Хоча загальна статистика Європейського Союзу з цього питання відсутня, відслідковуються загальні тенденції у різних дослідженнях, наприклад:

- Участь у освіті дорослих стає менш активною з віком, особливо у професійних галузях;
- Чим вищий початковий освітній рівень особи, тим вища ймовірність її залучення до системи освіти дорослих;
- Із погіршенням соціальної ситуації люди менш активно беруть участь у освіті дорослих;
- Освіта дорослих є менш розвиненою в сільських районах і має більше поширення в міських районах;
- Етнічні меншини не так охоче залучаються в систему освіти дорослих, як корінне населення.

Основними перешкодами до участі населення в освітніх заходах є, насамперед, практичні причини: брак часу, грошей, відсутність необхідних освітніх пропозицій. Також не варто виключати з цього переліку соціально-психологічні причини: несприятливе соціальне оточення, недостатня навчальна культура, негативний попередній досвід навчання, нерозуміння переваг неперервної освіти, тощо [5].

Економічно розвинені демократичні країни Європи мають систему освіти дорослих, що найкраще задовольняє їхні потреби. Демократичні держави спрямовують свою діяльність у трьох напрямках: фінансова підтримка діяльності незалежних органів та інституцій; забезпечення нормативної бази для функціонування освіти дорослих; підтримка взаємодії різних організацій, що функціонують в системі освіти дорослих. Ця система завжди включала велику кількість різноманітних інституцій, а світового розвитку та визнання набула після Другої світової війни [4].

Європейська програма застосування концепції освіти дорослих отримала розвиток, починаючи з 2000 року. У листопаді 2000 року, спираючись на результати річного дослідження, Єврокомісія підписала Меморандум про освіту впродовж життя, що став основою загальноєвропейської дискусії для реформування європейського законодавства в галузі. Країни-члени Євросоюзу, країни Східної та Центральної Європи і країни-кандидати провели масштабні консультації за участі зацікавлених державних органів та власне громадян [3].

Меморандум та наступна дискусія обговорювалися на конференції в Брюсселі у вересні 2001 року, де були окреслені основні 6 напрямів освітньої діяльності, що мають забезпечити активніший розвиток освіти дорослих у країнах Європи:

1. Нові базові навички для кожного;
2. Більше інвестицій в людські ресурси;

3. Інновації в освіті та навчанні;
4. Пропаганда навчання серед населення;
5. Переосмислення ролі й місця керівництва;
6. Переміщення навчання ближче до дому [1].

Європа є лідером у швидкозмінному секторі освіти дорослого населення. У її ж інтересах залишатися таким лідером і надалі, адже у наш час кризової економіки та політичних катаклізмів дуже важливо зберігати стабільність соціальних та професійних перетворень.

Література

1. Adult Education trends and issues in Europe. – Brussels, August 2006. – 73 p.
2. Colardyn D, Bjornavold J. The learning continuity: European inventory on validating non-formal and informal learning. CEDEFOP Panorama series 117. – Luxembourg, 2005.
3. Consultation of civil society 9-10 September, 2001. – Supporting document to the Communication from the Commission Making a European Area of Lifelong Learning a Reality.
4. Poggler F. History of Adult Education in: Encyclopedia of Adult Education and Training, Second edition, 1996 ISBN 0-08-042305-1.
5. The Irish National Progress Report, 2005.

Abstract. The article deals with the peculiarities of adult education in European Union. The author describes and analyses differences in adult learning from country to country, its difficulties and purposes. Especial attention is given to the ways of improving the practice of lifelong learning in European countries.

Keywords: adult education, adult learning, lifelong learning, formal learning, informal learning.